

מדינת ישראל**משרד החינוך**

סוג בחינה : בגרות

מועד הבחינה : קיץ תשפ"ב, 2022

מספר שאלון : 038182

מחשבת ישראל

לבתי ספר דתיים

הוראות לנבחן

- א. משך הבחינה : שתיים ורבע
- ב. במבנה השאלון ומפתח ההערכה : בשאלון זה שלושה חלקים, ובהם שבעה נושאים.
 חלק ראשון – (4×12) – 48 נקודות
 חלק שני – (3×13) – 39 נקודות
 חלק שלישי – (1×13) – 13 נקודות
 סך הכול - 100 נקודות
 עליכם לענות על ארבעה נושאים על פי ההוראות בשאלון.
- ג. חומר עזר מותר בשימוש : אין
- ד. הוראות מיוחדות : כתבו תשובות קצרות ובהירות. בסס את דבריך על המקורות שלמדת.

כתבו במחברת הבחינה בלבד. רשום "טיוטה" בראש כל עמוד המשמש טיוטה.

כתיבת טיוטה בדפים שאינם מחברת הבחינה עלולה לגרום לפסילת הבחינה.

ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון רבים ומכוונות לנבחנים ונבחנות כאחד.

בהצלחה!

הערה: סדר הנושאים אינו זהה לסדר הפרקים בספר הלימוד.
שים לב לכותרות הנושאים בבחינה.

השאלות

חלק ראשון (48 נקודות)

בחלק זה ארבעה נושאים, עליכם לבחור בשני נושאים.

בכל נושא שבחרתם ענו על שתיים מהשאלות 1-3. לכל שאלה – 12 נקודות).

הנושא: אדם מחפש את עצמו

אם בחרתם בנושא זה, ענו על שתיים מן השאלות 1 - 3.

1.א. הרב אלימלך בר שאול, "מצווה ולב"

"החיים והמעשים מלמדים אותנו, שישנם אנשי פנים ואנשי חוץ. וסימנים מובהקים לשני טיפוסים יסוד אלה".

1. כתבו הגדרה לאיש הפנים ולאיש החוץ.

2. במה שונים איש הפנים ואיש החוץ ביחס לנושא החזרה בתשובה ומדוע?
(6 נקודות)

ב. רמח"ל, מסילת ישרים פרק י"ט

"בודאי שמי שמתכוון בעבודתו לטהר נפשו לפני בוראו, למען תזכה לשבת את פניו בכלל הישרים והחסידים, לחזות בנועם ה' ולבקר בהיכלו, ולקבל הגמול אשר בעולם הבא – לא נוכל לומר שתהיה כונה זו רעה, אכן לא נוכל לומר גם כן שתהיה היותר טובה."

1. מהו החיסרון שמוצא רמח"ל בכוונת עבודת ה' המתוארת לעיל?

2. מהי משמעות החיים הגבוהה ביותר שיכול האדם לכוון אליה לדעת הרמח"ל בפרק י"ט?
(6 נקודות)

2. הראי"ה קוק, מוסר אבין

"בכל דרכיך דעהו. צריך לבקש את הקב"ה בכל הדרכים שהוא מתנהג בהם"

1. מהי הסיבה לכך שהאדם צריך לבקש את הקב"ה בכל דרכי פעולתו של האדם? תנו דוגמא לדרך בה יש לבצע את פעולות היומיום לשיטתו זו של הרב קוק.

(6 נקודות)

2. הראי"ה מוסר אביך, רמב"ם, מורה נבוכים, רמח"ל מסילת ישרים, הרב דסלר, מכתב מאלהו
 השוו את גישתו זו של הרב קוק לאחת הגישות האחרות שנלמדו בפרק למשמעות החיים (רמב"ם, רמח"ל פרק א ופרק י"ט והרב דסלר). הציגו את העניין אותו אתם משווים וכיצד הוא בא לידי ביטוי בדבריו של הרב קוק במקור זה ובדברי ההוגה שבחרתם להשוות. (ניתן להתייחס לנקודת דמיון או שוני).

(6 נקודות)

3. א. הלל צייטלין, על גבול שני עולמות

"אל מי אני מתגעגע
 כמו ים שאין לו סוף?"
 (מתוך שירו של חנן בן ארי)

1. על פי ר' צייטלין, מהי הסיבה לגעגוע שבא לידי ביטוי בשיר? הסבירו את תשובתכם.
 2. "יש אשר טועים הננו וחושבים, שעקר חשקנו הוא אל איזה דבר חיצוני, ואולם כיון שנמלא חשקנו...מיד אנו רואים כי בעקר לא אותו חפצנו...כי אם אל איזה דבר אחר."
 הסבר את דבריו של ר' הלל צייטלין, והדגם אותם מהחיים.
 (6 נקודות)

ב. הרש"ר הירש, פירוש לספר בראשית

התפיסה הנוצרית רואה את חטא האדם הראשון כ"חטא הקדמון" אשר שינה את טבעו של האדם וגרם לכך שאין לו תקנה בעולם הזה.

1. במה מתנגד הרש"ר הירש לגישה זו?
 2. כיצד הוא מוכיח את דבריו?
 (6 נקודות)

הנושא: אמונה ומידות

אם בחרתם בנושא זה, ענו על שתיים מן השאלות 4 – 6.

4. א. הרב קלונימוס שפירא, חובת התלמידים

דוד, מחנך כיתה יא מתמודד עם אחד התלמידים המאתגרים במחזור – דרור. דרור אינו מגיע באופן סדיר ללימודים. גם כשהוא מגיע הוא סותר בכל עת את דברי המורה, מפריע לסדר הלימודים, וכשמעירים לו, הוא כועס מאוד. מהי הגישה שצריכה להדריך את הצוות החינוכי בהתמודדות עם דרור על פי דברי הרב קלונימוס שפירא (האדמו"ר מפיאסצנה)? כתבו שני עקרונות מתוך דברי הרב קלונימוס שפירא ואת הדרך שבה ניתן ליישם אותם.

(6 נק')

ב. הרב קוק, עקבי הצאן "מאמר הדור"

"כההטבה המוסרית של היחיד, כן של הכלל כולו, היא נכללת בשתי המדרגות הידועות של הישר והכובש".

1. הסבירו מהי "מדרגת הכובש" ומהי "מדרגת הישר".
2. תנו דוגמא למצב בו אדם נמצא במדרגת הישר ודוגמא למדרגת הכובש.

(6 נקודות)

5. א. הרב בר שאול, "מצווה ולב"

1. מהן שתי הדרישות שכוללת מצוות אהבת ה' לדעת הרב בר שאול?
2. לעיתים אנו נתקלים בסיפורים קשים על רבנים שלא נהגו בדרך הישר. מעבר לחומרת המעשים שעשו, מהי ההחמצה הגדולה של מעשיהם המקולקלים כלפי החברה, על פי דבריו של הרב בר שאול?

(6 נק')

ב. רבי יוסף אלבו ספר העיקרים

1. לדעת ר' יוסף אלבו ישנן שלוש סוגי אהבות: אהבת הטוב, אהבת המועיל ואהבת הערב. מהי האהבה המעולה ביותר לדעת ר' יוסף אלבו ומדוע? הביאו דוגמא מהחיים אשר תמחיש את דבריו לגבי האהבה המעולה ביותר.
2. באהבת ה' מתקיימות כל סוגי האהבות הנ"ל. הסבירו כיצד כל אחת מהאהבות באה לידי ביטוי באהבת ה'.

(6 נקודות)

\המשך מעבר לדף\

6. הרב אליהו זסלר, מכתב מאליהו, הרב ניסים גירונדי, דרשות הר"ן, הראי"ה קוק, מוסר

אביך ומידות הראי"ה

א. הציגו את עמדותיהם של שניים מהרבנים המוזכרים לעיל לשאלת היחס למידת הגאווה.

(6 נק')

ב. הציעו דרך לחלק את שלושת ההוגים הנ"ל לשתי קבוצות ונמקו אותה.

(6 נק')

הנושא: אמונה בשעת משבר

אם בחרתם בנושא זה, ענו על שתיים מן השאלות 7 – 9.

7. דון יצחק אברבנאל, פירוש אברבנאל לבראשית, הרב אליעזר ברקוביץ, מאמרים על יסודות היהדות, מסכת ברכות, פירוש המלבי"ם לספר דברים, תלמוד בבלי נידה, מדרש תנחומא, ריה"ל ספר הכוזרי, רמב"ם, מורה נבוכים, הרב סלוביץ'יק, "קול דודי דופק".

לפניכם שירו של שולי רנד:

מה התכלית / שולי רנד

טוב ויפה זה הכיפוף	מה התכלית של זה הכאב
שמשבר לי עוד קצת את הגוף	אם לא לנענע לי את הלב
הגוף שאף פעם לא מתרצה	ששקע בתרדמה
הן כבר זחלתי לכבודו	וזה זמן רב שלא החסיר פעימה
עד הקצה	כמה חביב זה הכאב
	עת הוא מזכיר לי מי המסבב
	מי מוציא מוליך ומביא
	מי את כול זאת עליי
	באהבה הביא

א. בחרו הוגה אחד מהפרק של אמונה בשעת משבר שהתייחס להתמודדות עם הרוע בעולם, ושלדעתכם יזדהה עם השיר זה. הסבירו את דעתו וכתבו מדוע הוא מזדהה עם השיר.
(6 נק')

ב. בחרו הוגה אחד שלדעתכם לא יזדהה עם השיר והסבירו למה. צטטו לפחות שתי שורות מתוך השיר והסבירו מדוע הוגה זה לא יסכים עם שורות אלה.
(6 נק')

8. דון יצחק אברבנאל, פירוש לספר בראשית

א. לפני הכניסה לקרב בעזה, ראה המפקד שחייליו מפחדים, ושרים את השיר: "מי שמאמין לא מפחד... ולנו יש את מלך העולם והוא שומר אותנו מכולם".
מה יאמר להם להם המפקד אם ילך בדרכו של האברבנאל?
(4 נק')

ב. מדרש תנחומא, "ה' צדיק יבחן"

באחד הקרבות נפצע אחד החיילים פצעים קשים. המפקד ציטט את המְשָׁלִים מהמדרש תנחומא (הפשתן, הקנקן, הפרות) כדי לעודד את חייליו. תארו את דבריו (התייחסו לשניים מהמשלים) (4 נק')

ג. הרב אליעזר ברקוביץ, מאמרים על יסודות היהדות.

בעקבות הארוע הקשה, אחד החיילים שאל שאלות קשות על אלוקים. המפקד ענה לו מתוך דבריו של הרב אליעזר ברקוביץ. תארו את דבריו. (4 נק')

9. א. ר' נחמן מברסלב, ליקוטי מוהר"ן

"מצווה גדולה להיות בשמחה תמיד" (ר' נחמן מברסלב). איך הוראה זו של ר' נחמן קשורה לתהליך התשובה? הסבירו את תהליך התשובה לפי דבריו. (4 נק')

ב. הרב שלמה יוסף זיון, לתורה ולמועדים

הרב זיון מציג 2 דרכים של תשובה בעקבות המחלוקת של בית שמאי ובית הלל, בנוגע להדלקת נרות חנוכה.

- (1) הסבירו את 2 הדרכים ואת הקשר של כל דרך לבית שמאי ולבית הלל בהתאמה.
 - (2) מבין 2 דרכים אלה, לאיזו דרך מתאימה התפיסה של ר' נחמן שהצגתם בסעיף א'?
- הסבירו את דבריכם.

(8 נק')

הנושא: גאולה וימות המשיח

אם בחרתם בנושא זה, ענו על שתיים מן השאלות 10 – 12.

10. א. הרב צבי הירש קלישר, דרישת ציון

א. "גאולת ישראל אשר אנו חוכים (מחכים) לה: אל יחשוב החושב כי פתאום ירד השם יתברך משמים ארץ, לאמור לעמו צאו." נגד איזו תפיסת גאולה יוצא הרב צבי הירש קלישר? מהן הצעותיו המעשיות לקידום הגאולה? (6 נקודות)

ב. מהו מקומן של הבטחות הגאולה הניסיות שנתבשרנו על ידי הנביאים, לדעת הרב קלישר? (6 נקודות)

11. א. הרב יואל טייטלבוים (הרבי מסאטמר), ויואל משה, הרב אלעזר מנחם שך, מכתבים ומאמרים, הרב קוק, חזון הגאולה, הרב צבי יהודה, לנתיבות ישראל, הרב סולוביצ'יק "קול דודי דופק".

מבין הטענות המרכזיות של העולם החרדי נגד הציונות, ניתן למנות את: א. בעיית שלושת השבועות. ב. היותה של התנועה הציונית ומדינת ישראל חילונית. ג. התנגדות לגאולה בדרך הטבע. בחרו בשתיים מן הטענות הנ"ל. ציינו לגבי כל אחת מהטענות שבחרתם, הוגה אחד שמפתח או מתנגד לטענה, ופרטו את דבריו. (6 נק')

ב. ציינו שלוש דרכים של הציונות הדתית להתמודד עם טענת "שלושת השבועות". (6 נקודות)

12. א. האדמו"ר מסלונים, ההרוגה עליכם

1. הרמב"ם סבור שמי שאינו מאמין במשיח או אינו מצפה לביאתו נחשב ככופר בתורה. מהי שאלתו של ר' נח ברזובסקי לגבי הכרעה זו?
2. מהי תשובתו לשאלה שהעלה? (6 נק')

ב. הרב קוק, אורות הקודש

"אין המדינה האושר היותר עליון של האדם...מה שאין כן מדינה שהיא ביסודה אידאלית" מה ההבדל בין מדינת ישראל לבין מדינות רגילות מבחינת האושר שהיא מסבה לתושביה, ומהו הגורם להבדל זה? (6 נקודות)

\\המשך מעבר לדף\\

חלק שני (39 נקודות)

עליכם לענות על שלוש מן השאלות 13-16 (לכל שאלה 13 נקודות)

הנושא: אני מאמין (נושא חובה)

13. הרב קוק, מאמר הדור

לפניכם שורות מתוך שיר "הדור" של חנן בן ארי:

דור רוצה לטעום לגעת, להרגיש עמוק בלב
לאכול מעץ הדעת, ובסוף להתאהב
דור שובר את הפסלים של סבא,
אלוהי יראת העונש, אלוהי שחור-לבן
דור צמא לאהבה
רוצה קצת אהבה

א. בחרו שני מאפיינים של הדור אשר מוזכרים בשיר, ואשר מופיעים גם במאמר "הדור" של הרב קוק והסבירו את דבריו של הרב קוק עליהם.

(5 נק')

ב. מהי הדרך הנכונה להתייחס ל"דור" על פי הרב קוק? ציינו 2 דרכים.

(5 נק')

ג. לדעתכם האישית, האם מאפייני הדור עליהם דיבר הרב קוק, נכונים גם בימינו? נמקו

(3 נק')

14. ריה"ל, ספר הכוזרי, הרב קוק, אגרת תקנה

"חייב התורה עלינו הוא מצד מה שהוציאנו האלוה ממצרים ומצד היות לו התחברות עמנו בהיותנו סגולת בני אדם".

א. איך מסביר החבר בהמשך דבריו את הביטוי המודגש?

(4 נק')

ב. החבר מביא את משה רבנו כדוגמא הממחישה את ה"סגולה" של עם ישראל. ציינו 2 מאפיינים שהזכיר החבר לגבי משה והסבירו מדוע מאפיינים אלה ממחישים את ה"סגולה".

(6 נק')

ג. הרב קוק באגרת תקנ"ה משתמש אף הוא בביטוי "סגולה". איך מגדיר הרב קוק ביטוי זה?

(3 נק')

\\המשך מעבר לדף\\

15. הרב סולובייצ'ק, קול דודי דופק, ספר הכוזרי, מאמר שלישי

- א. "וה' שב את שבות איוב בהתפללו בעד רעהו" – לפי הרב סולובייצ'ק, מהו הנושא שאיוב נדרש לתקן בחייו? ואיך קשורה התפילה לתיקון זה?
(4 נק')
- ב. ריה"ל בספר הכוזרי מסביר את חשיבות התפילה בציבור. כתבו 2 הסברים לכך שתפילת ציבור עדיפה על תפילת יחיד.
(4 נק')
- ג. כתבו משל אחד שמביא ריה"ל בספר הכוזרי, כדי להמחיש את עדיפות תפילת הציבור.
(5 נק')

16. רס"ג אמונות ודעות; רבינו בחיי, חובת הלבבות

- א. תלמידים בשיעור מחשבת ישראל שאלו: "למה בכלל צריך ללמוד ענייני אמונה?". כתבו מה היה עונה להם רס"ג (2 תשובות) ומה היה עונה להם רבינו בחיי?
(6 נק')
- ב. כתבו שם של הוגה אחד שלמדתם עליו, אשר היה עונה: "באמת, לא צריך ללמוד ענייני אמונה". נמקו את דעתו.
(6 נק')
- ג. האם לדעתכם, בימינו, יש להעדיף את התשובות שכתבתם בסעיף א' או את התשובה שהוזכרה בסעיף ב? הסבירו מדוע.
(3 נק')

חלק שלישי (13נקודות)

בחלק זה שני נושאים, עליכם לבחור בנושא אחד.

בנושא שבחרתם עליכם לענות על שאלה אחת.

הנושא: אמונה, תרבות ויצירה

אם בחרתם בנושא זה, ענו על אחת מן השאלות 17 – 18.

17. הרב וינברג, שו"ת שרידי אש, הרב קוק הקדמה לשיר השירים

"אם תיגשו ליהודי זקן בשכונה שלנו [מאה שערים] ותשאלו אותו מהי אומנות, הוא יגיד לכם שאומנות היא משהו שהגויים המציאו משום שלא היתה להם התורה הקדושה" (מתוך הסידרה – "שטיסל")

א. כתבו תשובה לטענה זו באמצעות שני טיעונים. טיעון אחד על בסיס דבריו של הרב קוק (אגרת לבצלאל) וטיעון נוסף על בסיס דבריו של הרב ויינברג.
(7 נק')

ב. "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם" – מה מוכיח הרב ווינברג מתאור עשיית המשכן בספר שמות?
(6 נק')

18. הרב קוק, חדריו

תלמיד ישיבה עם כשרון מיוחד לציור הקדיש חלק מזמנו בישיבה לציור במקום ללימוד תורה. חלק מחבריו מתחו עליו ביקורת וטענו שהוא מבזבז את זמנו. הוא ענה להם בעזרת ציטוט דבריו של הרב קוק: "מי שיש לו נשמה של יוצר..."

א. תארו את תשובת התלמיד על בסיס דברי הרב קוק שהוא ציטט והסבירו למה הוא אינו רואה בציור בזבוז זמן.
(7 נק')

ב. "חוץ מזה", טען אותו תלמיד, "יש בציור גם חשיבות רבה לעם ישראל בדור של גאולה". הסבירו טענה זו על פי אחד מהמקורות שלמדתם בפרק.
(6 נק')

המשך מעבר לדף

הנושא: החיים והמוות

אם בחרתם בנושא זה, ענו על אחת מן השאלות 19 – 20

19. רמח"ל, דרך ה'

א. מה הייתה התכנית לזיכוך הגוף לפני חטא האדם הראשון, ומה היא הדרך לזככו אחר חטאו?
(7 נק')

ב. כיצד מקבלת הנשמה פיצוי בהמתנתה לתחיית המתים, על חייה בעולם הזה לדעת הרמח"ל?
(6 נק')

20. א. רמב"ם, הלכות תשובה

בתשובת המוסלמי למלך כוזר הוא מציג את עיקרי הדת המוסלמית ומתייחס לעולם הבא :
"ושכר המאמין : שוב רוחו אל גופו בגן עדן, שם ישבע נעימות, לא יחסר דבר ממאכל ומשתה ומתענוגות בשרים ומכל אשר יתאוה. ועונש הכופר – רדתו אל אש לא תכבה, לא יתמו יסוריו לעולם."
הצג את ההבדל בין תפיסת העולם הבא ביהדות, המיוצגת על ידי הרמב"ם, לתפיסת העולם של האסלאם.
(7 נק')

ב. הרב קוק, אורות הקודש

באחד הפרורים נשלח המכתב הבא :
"שלום לכולם. אז ככה בזמן האחרון עולים לי בראש וגם בחלומות מחשבות על מוות. שאני חס וחלילה מת המחשבות האלה לא עוזבות אותי אני פשוט משתגע. מה לעשות?"
ייתכן מאוד שהשאלה דורשת ליווי מקצועי. אך אם נתייחס להיבט הרוחני של השאלה. על פי יחסו של הרב קוק למוות, כיצד הוא היה מציע לשואל להתמודד עם חרדת המוות?
(6 נק')

בהצלחה!

זכות היוצרים שמורה למדינת ישראל

אין להעתיק או לפרסם אלא ברשות משרד החינוך